

Den totala konsumtionen av cigaretter och snus i Sverige 2003–2023

CAN Rapport 232

Mats Ramstedt

Förord

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är ett nationellt kompetenscentrum inom ANDTS-området. Vårt uppdrag är att sprida kunskap om konsumtions- och skadeutvecklingen av alkohol och andra droger i samhället. Det gör vi genom undersökningar, sammanställningar och forskning, men även via kunskapshöjande insatser. Våra större återkommande nationella undersökningar är Monitormätningarna, Vanor och konsekvenser samt CAN:s nationella skolundersökning.

CAN är en del av civilsamhället med omkring 50 medlemsorganisationer. CAN:s styrelse utses av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Vetenskapsrådet, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och årsmötet. Regeringen utser ordförande och ersättare.

Monitormätningarna startades i juni år 2000. Sedan CAN övertog mätningarna 2013 har vi årligen publicerat rapporter om anskaffning samt konsumtionsmönster för alkohol respektive tobak. Det övergripande syftet är att ge en bild av den totala alkohol- och tobakskonsumtionen i Sverige, inklusive de delar som kommer från oregistrerade källor. Frågor om konsumtionsvanor har successivt införts i mätningarna, liksom frågor om tobak, medan anskaffning av alkohol har mätts sedan starten.

I denna rapport presenteras skattningar av den totala cigarett- och snuskonsumtionen i Sverige fram till och med år 2023. Sedan 2021 ingår också uppgifter om försäljningen av e-cigarettor och vitt snus.

Rapporten har författats av Mats Ramstedt. Martina Zetterqvist har granskat rapporten och bidragit med värdefulla synpunkter på innehållet. Tobaksdelen i Monitormätningarna och den här rapporten har finansierats av Socialdepartementet.

Avslutningsvis vill vi tacka alla som har deltagit i frågeundersökningen, eller på annat sätt bidragit till undersökningens genomförande under åren.

Stockholm, december 2024

Charlotta Rehnman

Direktör CAN

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
Summary.....	6
Inledning.....	8
Resultat	10
Den totala cigarettkonsumtionen.....	10
E-cigarett.....	11
Den totala konsumtionen av tobakssnus	12
Vitt snus.....	14
Snus totalt	16
Avslutande diskussion	17
Referenser.....	21
Bilaga 1: Tabellbilaga	24
Bilaga 2. Material och metod.....	31

Citera gärna publikationen som:

Ramstedt M. Den totala konsumtionen av cigaretter och snus i Sverige 2003–2023. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2024. Rapport 232.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

ISSN 0283-1198
ISBN 978-91-7278-372-0 (pdf)
urn nbn:se:can-2024-11 (pdf)

Sammanfattning

Cigaretter

- Den totala cigarettkonsumtionen i Sverige under 2023 skattades till 451 cigaretter per invånare 15 år och äldre. Det är en nedgång med 26 procent jämfört med 2022.
- 97 procent av cigaretterna var inköpta och beskattade i Sverige (registrerade) medan övriga andelar var oregistrerade i form av resandeförsel (2,7 procent) och köp av smuglade cigaretter (0,6 procent).
- Cigarettkonsumtionen har minskat med 58 procent sedan 2003. Nedgången berör både registrerade (-54 procent) och oregistrerade cigaretter (-89 procent).

E-cigaretter

- Försäljningen av e-vätskor (vätskor till elektroniska cigaretter) uppgick till 26 000 liter 2023, vilket kan jämföras 14 000 liter 2022. Uttryckt i ml per invånare 15 år och äldre var försäljningen cirka 3 ml 2023 mot 1,6 ml 2022, det vill säga en ökning med 85 procent. Jämfört med 2021 var försäljningen drygt 6 gånger högre.

Tobakssnus

- Den totala konsumtionen av tobakssnus i Sverige skattades till 0,78 kg per invånare 15 år och äldre under 2023, vilket var nästan 10 procent lägre än 2022.
- Konsumtionen av tobakssnus uttryckt i antal kilo per invånare 15 år och äldre har minskat med 15 procent sedan 2003, men har ökat med 8 procent sedan 2008.
- Konsumtionen av tobakssnus uttryckt i antal dosor skattas till cirka 43 dosor per invånare 15 år och äldre för 2023, vilket var 8 procent lägre jämfört med 2022.
- Antalet konsumerade dosor tobakssnus per invånare 15 år och äldre har ökat med 51 procent sedan 2003. Det motsvarar en uppgång med nästan 15 dosor per invånare.

Vitt snus

- Den totala konsumtionen av vitt snus skattades till 0,25 kg per invånare 15 år och äldre under 2023, vilket var 31 procent mer än 2022 och 136 procent mer än 2021.
- Omräknat till antal dosor skattades konsumtionen av vitt snus till 21 dosor per invånare 15 år och äldre under 2023, mot 16 och 9 dosor under 2022 respektive 2021.

Snus totalt (brunt och vitt)

- Under 2023 konsumerades cirka 1 kg snus per invånare 15 år och äldre mot 1,1 kg 2022 och 1 kg 2021.
- Per invånare 15 år och äldre motsvarar detta 64,3 dosor 2023 och 63,3 respektive 56 dosor för 2022 och 2021. Den totala snusförsäljningen i antal dosor med hänsyn till befolkningsstorleken var alltså cirka 2 procent högre 2023 jämfört med 2022 och 15 procent högre jämfört med 2021.
- Uttryckt i antal kilo så utgjorde det vita snuset 25 procent och brunt snus 75 procent 2023. Motsvarande siffror 2021 var 11 procent och 89 procent.
- Uttryckt i antal dosor så utgjorde det vita snuset 33 procent och brunt snus 67 procent 2023. Motsvarande siffror 2021 var 16 procent och 84 procent (skillnaden i vikt respektive dosor beror på att en dosa vitt snus väger mindre).

Summary

The total consumption of cigarettes and snuff

Cigarettes

- The total cigarette consumption in Sweden in 2023 was estimated at 451 cigarettes per person aged 15 and over. It is a decline of 26 percent compared to 2022.
- 97 percent of the cigarettes were purchased and taxed in Sweden (registered), while the other shares were unregistered in the form of travel imports (2.7 percent) and the purchase of smuggled cigarettes (0.6 percent).
- Cigarette consumption has decreased by 58 percent since 2003. The decline affects both registered (-54 percent) and unregistered cigarettes (-89 percent).

E-cigarettes

- Sales of e-liquids (liquids for electronic cigarettes) amounted to 26,000 liters in 2023, which can be compared to 14,000 liters in 2022. Expressed in ml per person 15 years and older, sales were approximately 3 ml in 2023 against 1.6 ml in 2022, i.e. an increase of 85 percent. Compared to 2021, sales were roughly 6 times higher.

Tobacco snuff

- The total consumption of tobacco snuff in Sweden was estimated at 0.78 kg per person aged 15 and over in 2023, which was almost 10 percent lower than in 2022.
- The consumption of tobacco snuff expressed in kilograms per person aged 15 and over has decreased by 15 percent since 2003 but has increased by 8 percent since 2008.
- The consumption of snuff expressed in number of boxes is estimated at approx. 43 boxes per person 15 years and older for 2023, which was 8 percent lower compared to 2022.

- The number of consumed boxes of snuff per person aged 15 and over has increased by 51 percent since 2003. This corresponds to an increase of almost 15 boxes per resident and year.

Nicotine pouches

- The total consumption of nicotine pouches was estimated at 0.25 kg per person aged 15 and over in 2023, which was 31 percent more than in 2022 and 136 percent more than in 2021.
- Converted to number of boxes, the consumption of nicotine pouches was estimated at 21 boxes per person aged 15 and over in 2023, against 16 and 9 boxes in 2022 and 2021, respectively.

Total snuff (tobacco and nicotine pouches)

- In 2023, approximately 1 kg of snuff was consumed per person aged 15 and over, compared to 1.1 kg in 2022 and 1 kg in 2021.
- Per person aged 15 and over, this corresponds to 64.3 boxes in 2023 and 63.3 and 56 boxes for 2022 and 2021, respectively. The total sales of snuff in number of boxes taking into account the population size was thus approximately 2 percent higher in 2023 compared to 2022 and 15 percent higher compared to 2021.
- Expressed in kilograms, nicotine pouches accounted for 25 percent all snuff and tobacco snuff 75 percent in 2023. The corresponding figures in 2021 were 11 percent and 89 percent.
- Expressed in number of boxes, nicotine pouches accounted for 33 percent of all snuff and tobacco snuff 67 percent in 2023. Corresponding figures in 2021 were 16 percent and 84 percent (the difference in weight and boxes respectively is due to the fact that a box of nicotine pouches weighs less than a box of tobacco snuff).

Inledning

Det senaste decenniet har användningen av andra nikotinprodukter än cigaretter och tobakssnus ökat, både i Sverige och globalt (Zetterqvist, 2023). I Sverige har särskilt vitt snus (även nikotinsnus, nikotinpåsar eller tobaksfritt snus) och e-cigarett (vejps) blivit populära under senare år och användningen har ökat speciellt kraftigt bland unga människor (Zetterqvist, 2023). En diskussion pågår om i vilken grad de nya nikotinprodukterna bidrar till en minskad rökning av tobakscigarett eller till en rekrytering av nya generationer till ett nikotinberoende som medför hälsorisker (Medicinsk vetenskap, 2024). Hur omfattande användningen av dessa tobaks- och nikotinprodukter är och hur den förändras över tid är viktig kunskap i denna diskussion.

Syftet med denna rapport är ta fram sådan kunskap för den vuxna befolkningen i Sverige under perioden 2003 till 2023. Här finns det i princip två olika kunskapskällor att använda sig av: frågeundersökningar och försäljningsdata. Det är den sistnämnda som står i fokus i denna rapport, men jämförelser med resultat i frågeundersökningar är en viktig del av analysen.

Vad säger då frågeundersökningar om den aktuella utvecklingen gällande rökning? Utifrån frågeundersökningar riktade till vuxna (17-84 år) har andelen dagligrökare minskat kraftigt i Sverige under de senaste 20 åren. År 2003 var andelen 16 procent medan den var 6 procent 2023 (Zetterqvist, 2024). Det årliga antalet rökta cigaretter per vuxen invånare visar en likartad utveckling med en minskning med 64 procent under samma period – från 660 till 237 cigaretter. Den här nedgången noteras i samtliga åldersgrupper (Zetterqvist, 2024).

Samtidigt visar frågeundersökningar att e-cigarett har blivit vanligare, framför allt under de senaste åren. Mellan 2017 och 2019 låg andelen användare bland vuxna under en aktuell 30-dagarsperiod runt 2 procent och sjönk till 1 procent åren 2020-21. Från och med 2022 ökade andelen användare i samtliga åldersgrupper – bland samtliga vuxna (17-84 år) till 5 procent 2023 och bland unga vuxna (17-29 år) till 16 procent (Zetterqvist, 2024). Liknande ökning noterades bland skolelever i årskurs 9 och på gymnasiet (Thor, 2023).

Användningen av snus bland vuxna har också ökat enligt frågeundersökningar, främst under senare år. Andelen dagligsnusare varierade runt 12 procent mellan 2007 och 2018 men ökade sedan till 17 procent 2023. Samma utveckling noteras för den årliga genomsnittskonsumtionen av snus, som låg runt 21-24 dosor per invånare fram till 2015 men sedan steg till 44 dosor 2023 (Zetterqvist, 2024). Dessa uppgifter skiljer dock inte mellan traditionellt tobakssnus och vitt snus, och mäter alltså den totala konsumtionen av samtliga former av snus.

I CAN:s Monitormätningar har specifika frågor om vitt snus ställts till vuxna sedan 2021, och svaren bekräftar en ökande trend: från 7 till 10 procent som använt någon gång under de senaste 30 dagarna och från 5 till 7 procent gällande daglig användning (Zetterqvist, 2024). En uppgång under denna period syns också bland skolelever i årskurs 9 och på gymnasiet (Thor, 2023).

En begränsning med att skatta den totala cigarett- och snuskonsumtionen genom frågeundersökningar är förekomsten av underrapportering. Studier från USA tyder på att 60 till 65 procent av försäljningen av cigaretter rapporteras i frågeundersökningar (Liber & Warner, 2018). I Sverige har den självrapporterade mängden rökta cigaretter uppgått till ungefär hälften av antalet cigaretter som faktiskt säljs medan ungefär 70 procent av tobakssnuset rapporterats (Ramstedt, 2023). Detta beror på att deltagare i frågeundersökningar inte vill uppge hur mycket de faktiskt röker/snusar och på att gruppen som använder mycket inte är fullt ut representerade bland de som svarar.

Om underrapporteringen är konstant över tid behöver den inte vara ett problem om syftet med undersökningen är att studera utvecklingen. Om den däremot förändras, blir det speciellt viktigt att beakta försäljningsstatistik som inte påverkas av en förändrad svarsbenägenhet. Om syftet med undersökningen däremot är att kartlägga den totala faktiska konsumtionen i befolkningen, är underrapportering alltid ett bekymmer eftersom den innebär att den verkliga konsumtionsvolymen underskattas.

Syftet med denna rapport är att skatta den totala konsumtionen av cigaretter och snus i Sverige mellan 2003 och 2023 och även för e-cigarett och vitt snus för perioden 2021-2023. Vad gäller tobakscigarett och tobakssnus kompletteras skattningarna av den totala konsumtionen med beräkningar av köp av cigaretter och snus i samband med utlandsresor samt köp av smuglade cigaretter (i nuläget saknas mått på resandeförsel av e-cigarett).

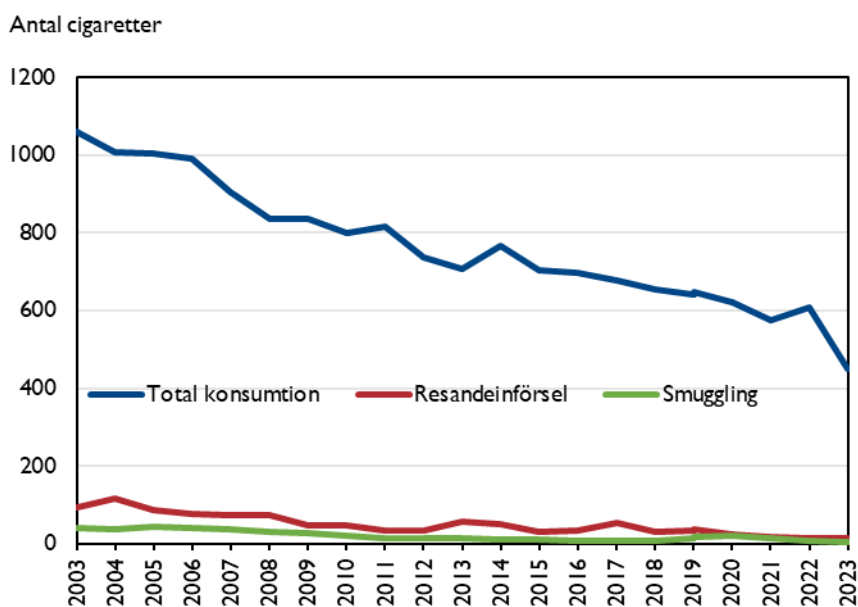
I bilaga 1 finns tabeller med sifferbeteckningar. I bilaga 2 finns en fördjupad beskrivning av datamaterialet och den metodik som använts.

Resultat

Den totala cigarettkonsumtionen

Den årliga totala cigarettkonsumtionen i Sverige beräknas på basis av data om svenskars köp av cigaretter under en ettårsperiod. Beräkningen inkluderar dels försäljningen i Sverige av registrerade (beskattade) cigaretter exklusive köp av norrmän, dels svenskars köp och införsel av cigaretter i samband med utlandsresor och köp av cigaretter som smugglats in till Sverige (oregistrerade cigaretter). Uppgifter om den registrerade cigarettförsäljningen hämtas från finansdepartementets beräkningskonventioner som utgår ifrån värdet på skatteintäkter från cigarettförsäljning i Sverige under ett år (Finansdepartementet, 2024). Resandeförsel och smuggling skattas med hjälp av de uppgifter som samlas in i Monitormätningarna. Läs mer om dessa beräkningar i bilaga 2.

Den totala cigarettkonsumtionen i Sverige år 2023 skattas till 451 cigaretter per invånare 15 år och äldre (figur 1 och tabell 1 i tabellbilagan). Cirka 97 procent beräknas vara registrerade eller med andra ord köpta och beskattade i Sverige. Den oregistrerade delen utgjorde därmed cirka 3 procent av den totala cigarettkonsumtionen och uppgick till 15 cigaretter per invånare. Av den totala cigarettkonsumtionen stod resandeförda cigaretter för 2,7 procent och smuggelcigaretter för 0,3 procent under 2023.

Figur 1. Den totala cigarettkonsumtionen per invånare 15 år och äldre. 2003–2023.

Under 2023 minskade den totala konsumtionen med 26 procent eller med 158 cigaretter per invånare jämfört med 2022. Anledningen var främst en mycket stor nedgång i den registrerade försäljningen men även de oregistrerade delmängderna sjönk betydligt. I diskussionsavsnittet tar vi upp olika förklaringar till denna oväntat stora nedgång.

Sedan 2003 har årskonsumtionen av cigaretter minskat med 58 procent och nedgången berör både registrerade cigaretter (-54%), resandeförsel (-87%) samt smuggelcigaretter (-93%). Totalt har konsumtionen av oregistrerade cigaretter minskat med 89 procent sedan 2003. I absoluta tal har den årliga konsumtionen av cigaretter minskat med 611 cigaretter per invånare 15 år och äldre.

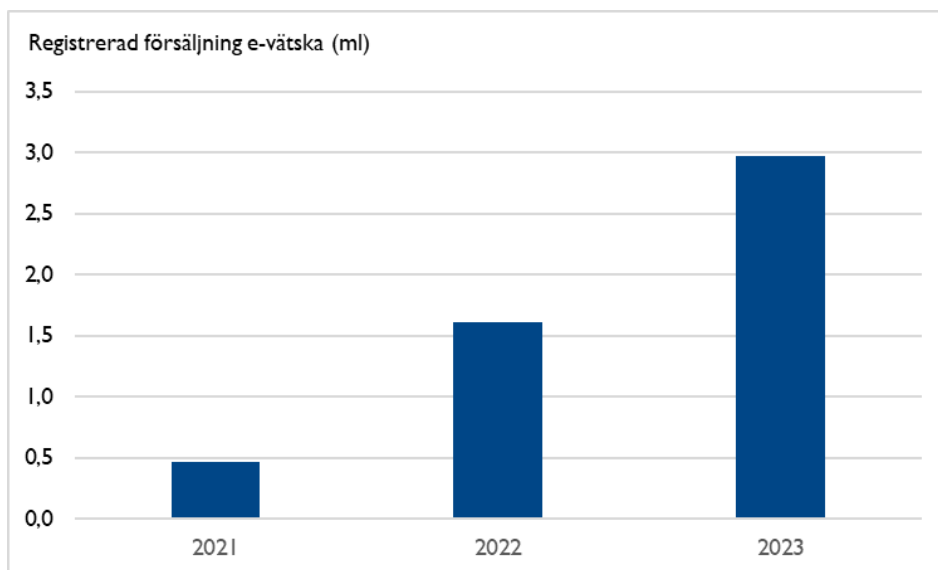
En förklaring till nedgången i oregistrerad konsumtion är att en allt lägre andel svenskar tar med sig cigaretter från utlandsresan eller köper smuggelcigaretter (tabell 7 i tabellbilagan). Andelen vuxna som uppgett att de fört med sig cigaretter hem i samband med en utlandsresa under de senaste 30 dagarna, minskade mellan 2003 och 2023 från drygt 2 till 0,5 procent. Andelen som upp gav att de köpt smuggelcigaretter under de senaste 30 dagarna sjönk från 0,6 procent till 0,2 procent under samma period.

E-cigaretter

I finansdepartementets beräkningskonventioner redovisas sedan 2021 uppgifter om antal liter sålda volymer av e-vätskor (vätskor till elektroniska cigaretter). Uppgifter om oregistrerade e-cigaretter i form av till exempel resandeförsel saknas i dagsläget.

Enligt beräkningskonventionerna uppgick den försålda mängden e-vätska till 26 000 liter 2023 mot 14 000 liter 2022 och 4000 liter 2021. Omräknat till milliliter (ml) e-vätska motsvarar dessa volymer 3 ml per invånare 15 år och äldre 2023 mot 1,6 ml 2022 dvs. nästan en fördubbling (+85%) (figur 2 och bilaga 1, tabell 2). Jämfört med 2021 då försäljningen uppgick till knappt 0,5 ml hade försäljningen ökat till drygt sex gånger så mycket.

En engångsvejp innehåller cirka 2 ml e-vätska, vilket gör att resultatet kan tolkas som att det att i genomsnitt konsumerades 1,5 engångsvejps per invånare 15 år och äldre under 2023 mot 0,25 engångsvejp 2021.

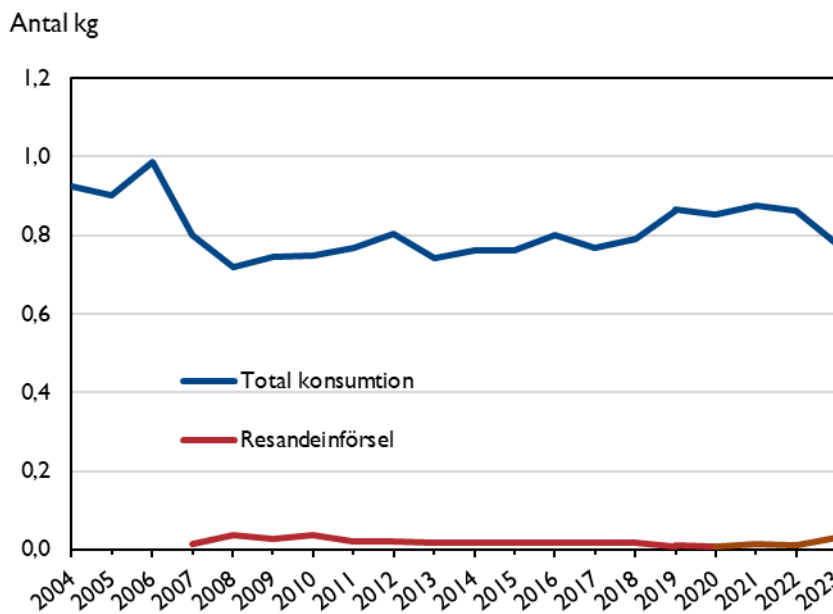

Figur 2. Försäljning av e-vätska i ml per invånare 15 år och äldre. 2021–2023.

Den totala konsumtionen av tobakssnus

Den totala konsumtionen av tobakssnus beräknas på basis av data om svenskars köp av tobakssnus under en ettårsperiod. Beräkningen inkluderar dels försäljningen av i Sverige registrerat (beskattat) tobakssnus exklusive köp av norrmän, dels svenskars införsel av snus i samband med utlandsresor (oregistrerat snus). Uppgifter om den registrerade snusförsäljningen hämtas från finansdepartementets beräkningskonventioner som utgår ifrån värdet på skatteintäkter från försäljning av tobakssnus och sedan 2021 även från försäljning av vitt snus (Finansdepartementet, 2024). Från och med 2007 ingår självrapporterade uppgifter från Monitormätningarna om resandeförsel av snus utan distinktion mellan om det är tobakssnus eller vitt snus. Främst handlar det om snus köpt på finlandsfärjor och färjor till Estland och Helsingör. Läs mer om dessa beräkningar i bilaga 2.

Den skattebaserade statistiken gällande snus anges i antal kilo per år eftersom skatten är baserad på vikt. År 2023 skattades mängden till 0,78 kg tobakssnus per invånare 15 år och äldre, vilket var 10 procent lägre än 2022 (figur 3 och bilaga 1, tabell 3). Resandeförseln står för en liten del men ökade från 0,01 till 0,03 kg mellan 2022 och 2023. Det betyder att ungefär 96 procent av snuskonsumtionen var registrerad och 4 procent oregistrerad under 2023. Det är möjligt att ökningen av snusinförsel beror på införsel av vitt snus som – till skillnad från tobakssnus – går att köpa i flera länder som till exempel Danmark, Lettland, Litauen och Tjeckien (SOU 2024:23).

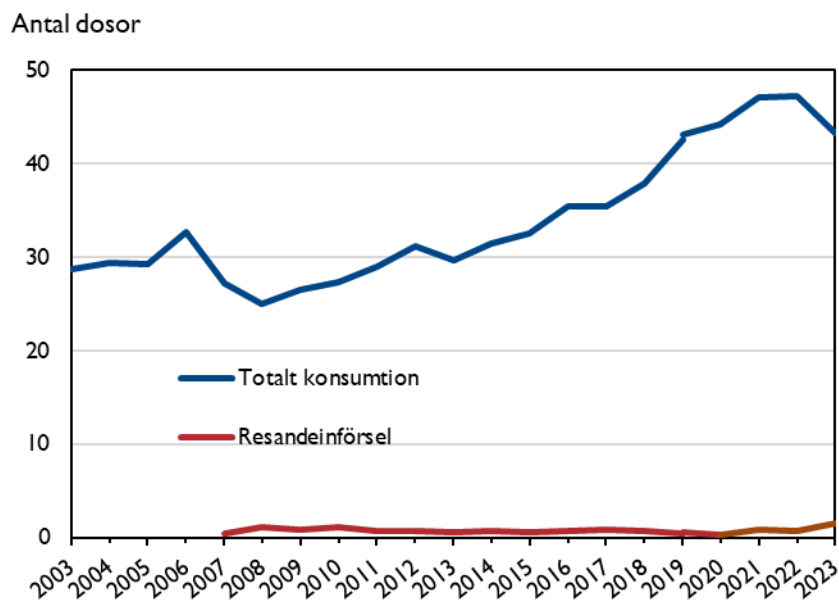

Figur 3. Den totala konsumtionen av tobakssnus i antal kg per invånare 15 år och äldre. 2003–2023.

Årskonsumtionen av tobakssnus i antal kilo per invånare har minskat med 15 procent sedan 2003 men ökat med 8 procent sedan 2008. Resandeförseln har varit relativt stabil med en typisk andel på 2–3 procent men det har skett en viss ökning 2023. I absoluta tal har den årliga konsumtionen av tobakssnus minskat med 0,14 kg per invånare 15 år och äldre men ökat med 0,08 kg sedan 2008.

Den registrerade konsumtionen som utgör i stort hela totalkonsumtionen av tobakssnus följer av naturliga skäl denna utveckling. Införsel av snus (omräknat till antal kg) visar däremot en svagt sjunkande trend sedan den började mätas 2007 och fram till 2022, medan en liten ökning noteras under 2023. Andelen som fört in snus i samband med utlandsresor under en aktuell 30-dagarsperiod har legat relativt oförändrad runt 0,3 procent men även här noteras en liten uppgång under 2023 – från 0,4 procent 2022 till 0,6 procent 2023 (bilaga 1, tabell 7).

Ett försök har även gjorts att omvandla uppgifterna om antal kilo tobakssnus till antal dosor per invånare 15 år och äldre (se metodik i bilaga 2). Detta är angeläget för att resultaten ska vara mer intuitivt begripliga och för att möjliggöra en jämförelse med resultat från frågeundersökningar där man frågar om antal dosor. För 2023 beräknas den totala konsumtionen uppgå till cirka 43 snusdosor per invånare 15 år och äldre, vilket är en nedgång med 8 procent sedan 2022. Nedgången motsvarar knappt 4 dosor per person. Eftersom den genomsnittliga vikten för en snusdosa har sjunkit visar detta mått en tydlig ökning över tid till skillnad mot när man mäter snuset i kilo. Sedan 2003 har antalet dosor per invånare 15 år och äldre ökat med 51 procent, vilket motsvarar en uppgång med 15 dosor per invånare (figur 4 samt tabell 4 i tabellbilagan).

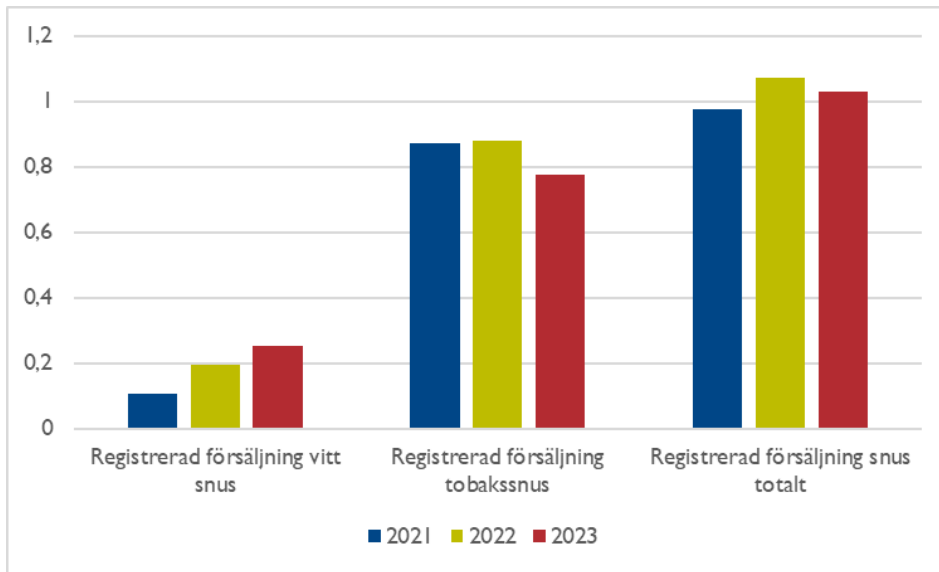

Figur 4 Den totala konsumtionen av tobakssnus i antal dosor per invånare 15 år och äldre, 2003–2023.

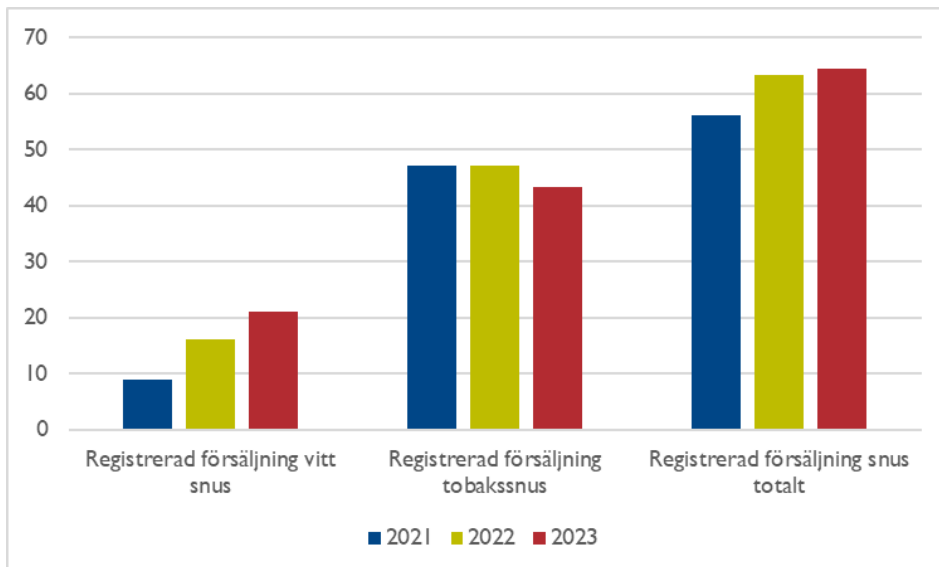
Vitt snus

I finansdepartementets Beräkningskonventioner ingår sedan 2021 uppgifter om försäljning av vitt snus. Skattningarna finns under rubriken ”andra nikotinhal-tiga produkter” som enligt uppgift från finansdepartementet i princip endast innehåller vitt snus. År 2023 skattades försäljningen till 2 213 000 kg mot 1 683 000 kg 2022 och 923 000 kg 2021. Det motsvarar 0,25 kg per invånare 15 år och äldre för 2023 mot 0,11 kg 2021, det vill säga en ökning med 136 procent (fi-gur 5 samt bilaga 1, tabell 5).

Under antagandet att en dosa vitt snus i genomsnitt väger 12 gram motsvarar dessa volymer 184 miljoner dosor för 2023 mot 140 respektive 77 miljoner do-sor under 2022 och 2021. Detta motsvarar 21 respektive 16 och 9 dosor vitt snus per invånare 15 år och äldre (figur 6 samt tabell 6 i tabellbilagan).

Figur 5. Registrerad försäljning av vitt snus, tobakssnus och totalt i antal kg per invånare 15 år och äldre. 2003–2023.

Figur 6. Försäljning av vitt snus, tobakssnus och totalt i antal dosor per invånare 15 år och äldre. 2021–2023.

Snus totalt

För att få en skattning av den totala konsumtionen av snus, både tobakssnus och vitt snus, summeras här skattningarna av försäljning av tobakssnus och vitt snus för 2021–2023. Beräkningarna av tobakssnus inkluderar inte resandeförsel och gränshandeln med Norge, vilka i stort tar ut varandra och därför inte påverkar resultatet.

Det visar sig att 9 ton snus konsumerades i Sverige under 2023, vilket var något lägre än 2022 (9,3) men högre än 2021 (8,4). Det motsvarar 1 kg snus per invånare 15 år och äldre 2023 och 1,1 respektive 1 kg under 2022 och 2021 (figur 5 samt tabell 5 i tabellbilagan).

Omräknat till antal dosor utifrån de antaganden om vikt per dosa som redovisas i bilaga 2, framkommer att den totala försäljningen under 2023 uppgick till 563 miljoner dosor mot 551 miljoner 2022 och 483 miljoner 2021. Per invånare 15 år och äldre motsvarar det 64,3 dosor 2023 och 63,3 respektive 56 dosor för 2022 och 2021 (figur 6 samt tabell 6 i tabellbilagan). Den totala snusförsäljningen i antal dosor med hänsyn till befolkningsstorleken var alltså cirka 2 procent högre 2023 jämfört med 2022 och 15 procent högre jämfört med 2021.

Satt i relation till försäljningen av det totala antalet kilo snus i Sverige inklusive tobakssnus och vitt snus, så utgjorde det vita snuset 25 procent 2023 mot 18 respektive 11 procent för 2022 och 2021 (tabell 5 i tabellbilagan). Motsvarande andelar när snuset mäts i antal dosor var 33, 25 och 16 procent, vilket beror på att en dosa vitt snus väger mindre (tabell 6 i tabellbilagan).

Avslutande diskussion

Den här rapporten har försökt beräkna den totala konsumtionen av cigaretter och snus i Sverige under de senaste 20 åren, inklusive skattningar för de nya nikotinprodukterna e-cigaretter och vitt snus för de senaste tre åren. Mot bakgrund av framväxten av ett förändrat tobakslandskap (Zetterqvist, 2023) är det angeläget att få en samlad bild över den totala konsumtionen av dessa tobaks- och nikotinprodukter.

Rapporten har visat att cigarettkonsumtionen i Sverige har minskat succesivt under de senaste 20 åren och att den fortsatte att minska kraftigt under 2023. Mellan 2003 och 2023 minskade konsumtionen per invånare 15 år och äldre med 58 procent och var i linje med resultat från frågeundersökningar under samma period (Zetterqvist, 2024). Det är inledningsvis värt att framhålla att denna nedgång är en fortsättning på en långsiktig nedgång i rökningen som inleddes redan vid mitten av 1970-talet (Zetterqvist, 2023). En viktig förklaring är en alltmer restriktiv tobakspolitik i form av till exempel införande av varningstexter (1977), begränsningar i marknadsföring (1979), 18-årsgräns (1997), fler och fler rökfria miljöer samt ett antal stora skattehöjningar (Folkhälsomyndigheten, 2023a).

Cigarettkonsumtionen för 2023 uppgick till 451 cigaretter per invånare 15 år och äldre, vilket var 26 procent lägre än för 2022. Registrerad och oregistrerad konsumtion (resandeförsel och smuggling) sjönk i liknande omfattning. Dessutom visade självrapporterade uppgifter om rökning en nedgång för 2023 men bara med 10 procent (Zetterqvist, 2024). Nedgången med 26 procent 2023 var oväntat stor och den klart största årliga förändring som noterats under studieperioden. Faktum är att endast vid två tidigare tillfällen under de senaste 100 åren har konsumtionen minskat så mycket på ett år och då i samband med stora skattehöjningar på cigaretter; 1993 då försäljningen sjönk med 21 procent när skatten höjdes med 40 procent samt 1997 då försäljningen minskade med 36 procent när skatten höjdes med 29 procent (Zetterqvist, 2023).

Att skatten på cigaretter höjdes med 8 procent 2023 kan ha bidragit till den aktuella nedgången men knappast med så mycket som 26 procent. En annan bidragande förklaring kan vara den oväntade uppgången i cigarettförsäljning med 6 procent under 2022. Det fanns inga andra tecken på att rökningen skulle ha ökat och den aviserade skattehöjningen på cigaretter i januari 2023 kan ha lett till en viss hamstringseffekt 2022. I detta fall skulle det innebära att nedgången 2023 delvis beror på att en viss del av 2023 årsinköp förlades till 2022. En annan möjlighet är att nedgången i viss mån är kopplad till en förändring i gränshandeln med Norge och att färre norrmän köpte cigaretter i Sverige under 2023. Även om vi har försökt skatta och räkna norrmännens köp i Sverige utifrån bästa tillgängliga data, så kan det inte uteslutas att denna gränshandel var mindre omfattande under 2023 även vad vi har antagit.

Värt att notera är att nedgången 2023 även är stor i jämförelse med 2021 som inte var ett avvikande år i ett historiskt perspektiv och uppgick till 22 procent. Sammantaget tolkar vi resultatet som att det skedde en betydande nedgång i rökningen under 2023 men att den troligen inte var så stor som 26 procent. Det blir mycket intressant att få ta del av 2024 års uppgifter om cigarettförsäljning för att se i vilken utsträckning nedgången håller i sig.

Försäljningsdata över e-vätskor bekräftade resultat från frågeundersökningar om att användningen av e-cigarett fortsätter att öka kraftigt i Sverige. Under 2023 användes en mängd motsvarande 3 ml e-vätska per invånare 15 år och äldre, vilket var nästan dubbelt så mycket som 2022 och drygt 6 gånger högre än 2021. Då en engångsvejp innehåller 2 ml e-vätska betyder det att vuxna i genomsnitt använde 1,5 engångsvejps per person under 2023. På hemsidor som säljer e-cigarett uppges det att en engångsvejp motsvarar mellan 1 och 2,5 cigarettpaket i form av nikotinintag. Det skulle betyda att mängden e-cigarett för 2023 motsvarar mellan 1,5 och 3,75 cigarettpaket per invånare 15 år och äldre, eller 30–75 cigarett. Konsumtionen av e-cigarett skulle i så fall i grova drag motsvara mellan 7 och 17 procent av den totala konsumtionen av cigarett 2023. Oavsett den exakta andelen visar det att konsumtionen av e-cigarett utgör en betydande del på tobaks- och nikotinmarknaden idag.

Eftersom användning av e-cigarett kan vara ett hjälpmedel för att sluta röka (Lindson m.fl., 2024) är det frestande att koppla ihop den aktuella nedgången i rökning med den aktuella uppgången i e-cigarett. Här bör beaktas att den stora nedgången i rökning skedde långt innan e-cigarett blev populära och att det inte skedde någon nedgång i rökning i samband med ökningen i användning av e-cigarett 2022. För 2023 samvarierar visserligen ökningen i e-cigarett med en nedgång i rökning men det är alldeles för tidigt att dra slutsatser utifrån data från 1 år. Det tillgängliga vetenskapliga underlaget har även bedömts vara alltför otillräckligt för att det ska vara möjligt att kunna avgöra om e-cigarett leder till förändrade rökvanor (SBU, 2020).

Tankeväckande i detta sammanhang är studier som visar att många börjar använda e-cigarett utan att ha varit rökare (Jackson m.fl., 2024) och att de dessutom ökar risken för senare tobaksrökning jämfört med de som inte använder e-cigarett (Khouja m.fl., 2021; Adermark m.fl., 2019). Att kunna väga fördelar mot nackdelar med e-cigarett ur ett folkhälsoperspektiv är sammanfattningsvis en viktig fråga där kunskapen i dagsläget är otillräcklig. Mer forskning behövs också, inte minst om eventuella långsiktiga hälsorisker med e-cigarett där vissa resultat pekar på att inte bara nikotinet utan även smakämnen kan medföra hälsorisker (Folkhälsomyndigheten, 2023b).

Den skattade konsumtionen av tobakssnus minskade med cirka 10 procent under 2023. Om man mäter snuskonsumtionen i antal kilo har den minskat med 15 procent sedan 2003 medan det skett en ökning i termer av antal dosor med 50 procent. Anledningen är att en snusdosa blivit lättare över tid i takt med det tyngre lössnusets tillbakagång och introduktionen av portionssnus.

Uppgången i antal dosor fram till 2023 syns även i självrapporterade uppgifter i Monitormätningarna som visar en ökning med 91 procent mellan 2007 och 2023. Här måste man dock ta hänsyn till att försäljningsdata, fram till 2020, inte innehåller vitt snus som däremot ingår i de självrapporterade uppgifterna. Om försäljningen av vitt snus adderas till försäljningen av tobakssnus under 2023 fås en utveckling i linje med vad man ser i självrapporterade data, vilken bekräftar en ökning av snuskonsumtionen i termer av antal dosor.

Försäljningen av vitt snus skattades till 0,25 kg per invånare 15 år och äldre under 2023, vilket var en ökning med 31 procent jämfört med 2022 och med 136 procent sedan 2021. Det motsvarar 21,1 dosor per invånare 15 år och äldre under 2023 mot 16 dosor 2022. Den aktuella uppgången i vitt snus bekräftas av data om köp av snus på nätet som var 27 procent högre 2023 jämfört med 2022 (Snusjournalen, 2024). En ökning bekräftas även i självrapporterade data för både vuxna och bland ungdomar (Zetterqvist, 2024; Thor, 2023).

Den stora ökningen i konsumtionen av vitt snus i dosor gör att dess andel av den totala snuskonsumtionen (vitt snus och tobakssnus) ökade till 33 procent 2023 från 16 procent 2021. Det är något lägre än i försäljningen på nätet där motsvarande siffra var 39 procent 2023 (Snusjournalen, 2024). Sannolikt speglar det att de som handlar på nätet är yngre och därmed använder relativt mycket vitt snus. Om den totala snuskonsumtionen i stället mäts i kilo blir det vita snusets andel lägre, 25 procent, eftersom en dosa vitt snus väger mindre än en dosa tobakssnus.

Den totala snusförsäljningen (vitt och tobakssnus) uppgick till cirka 1 kg per invånare 15 år och äldre under 2023, vilket var 4 procent lägre än 2022 men 5 procent högre än 2021. Omräknat till antal dosor skattades konsumtionen 2023 till 64 dosor per invånare 15 år och äldre mot 63 dosor 2022 och 56 dosor 2021. Uttryckt i antal dosor var den totala snuskonsumtionen 2 procent högre under 2023 jämfört med 2022 och 15 procent högre än 2021. Även självrapporterade data för vuxna visade en ökning i antal dosor med 5 procent under 2023 och med 10 procent jämfört med 2021.

Sammanfattningsvis påverkas bilden av snusutvecklingen av om man mäter snus i antal kilo eller i antal dosor. Den påverkas också av om man studerar tobakssnus och vitt snus separat eller om man slår ihop de till en total snuskonsumtion. En begränsning i nuläget är att det saknas information om mängden nikotin som konsumeras i form av snus. Det vore angeläget att ta fram ett sådant mått för att bedöma snusets hälsorisker med avseende på nikotinintag.

Liksom e-cigaretter används även snus som ett hjälpmedel för att sluta röka tobakscigaretter (Lund & Lund, 2023) och en fråga att ställa sig även här är därför om det finns ett samband mellan snuskonsumtionen och den minskade rökningen. Också här kan det konstateras att rökningen började minska långt innan det vita snuset blev populärt, men också att konsumtionen av tobakssnus i antal kilo legat relativt stilla de senaste 20 åren när rökningen minskat kraftigt. Mäts snuset i antal dosor kan man däremot se att konsumtionen ökat under de senaste 20 åren men att det var en i stort oförändrad nivå 2003–2013 – en

period då rökningen minskade med 33 procent. Detta betyder inte att det finns rökare som slutar med hjälp av snus, men däremot på att det är långt ifrån givet att en ökad snuskonsumtion minskar rökningen på befolkningsnivå. Även här är forskningsunderlaget otillräckligt i nuläget (SBU, 2020).

Det finns givetvis flera metodologiska begränsningar i dessa skattningar. En är osäkerheten i antaganden av norrmäns köp av cigaretter och tobakssnus i Sverige, vilka utgår ifrån att gränshandeln med alkohol och tobak är snarlik. Det bör även nämnas att även finländare köper snus i Sverige och att denna mängd skattades till 7,3 miljoner dosor för 2023 (Finlands finansministerium, 2023). Det betyder att cirka 2 procent av snusförsäljningen i Sverige skulle ha köpts av finländare under 2023. Här saknas dock längre tidsserier som kan användas för att ta hänsyn till detta i de årliga beräkningarna. Även om den totala snuskonsumtionen skulle bli något lägre om denna mängd exkluderades, så handlar det inte om mängder som skulle ge en annan bild av den svenska snusmarknaden. Till begränsningarna hör också osäkerheten i antaganden om den genomsnittliga vikten på olika snusdosor, vilket påverkar omräkningen från vikt till antal dosor.

Till denna studies styrkor hör att resultatens tillförlitlighet har kunnat prövas genom jämförelser mellan försäljningsstatistik och självrapporterade data som har olika för- och nackdelar. En viktig slutsats är att de här skattade trenderna och den aktuella utvecklingen i konsumtion av cigaretter och snus, inklusive konsumtion av de nya nikotinprodukterna, i stort bekräftas i studier baserade på självrapporterade data.

Referenser

Adermark, L., Galanti, M. R., Ryk, C., Gilljam, H., & Hedman, L. (2021). Prospective association between use of electronic cigarettes and use of conventional cigarettes: a systematic review and meta-analysis. *ERJ open research*, 7(3).

Finansdepartementet (2024). *Beräkningskonventioner 2025*. En rapport från skatte-ekonomiska enheten. (2005–2023 års beräkningskonventioner har använts för att ta fram tidsserier).

Finlands finansministerium (2024) Elektronisk källa hämtad 2024-10-04 från [Savukkeiden ja nuuskan matkustajatuonti vähentyi - Valtiovarainministeriö \(vm.fi\)](https://vm.fi)

Folkehelseinstituttet (2023) Elektronisk källa hämtad 2023-11-30 från <https://www.fhi.no/nettpub/tobakkinorge/>

Folkhälsomyndigheten (2023a). Elektronisk källa hämtad 2024-11-30 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/forebyggande-arbete-inom-andts/tobak-och-liknande-produkter/vagen-till-ett-rokfritt-sverige/>

Guttormsson U (2023) *Norsk gränshandel med alkohol i Sverige*. Rapport 218. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Stockholm.

Jackson, S. E., Shahab, L., Tattan-Birch, H., & Brown, J. (2024). Vaping among adults in England who have never regularly smoked: a population-based study, 2016–24. *The Lancet Public Health*, 9(10), e755-e765.

Khouja, J. N., Suddell, S. F., Peters, S. E., Taylor, A. E., & Munafò, M. R. (2021). Is e-cigarette use in non-smoking young adults associated with later smoking? A systematic review and meta-analysis. *Tobacco control*, 30(1), 8-15.

Liber, A. C., & Warner, K. E. (2018). Has underreporting of cigarette consumption changed over time? Estimates derived from US national health surveillance systems between 1965 and 2015. *American Journal of Epidemiology*, 187(1), 113-119.

Lindson, N., Butler, A. R., McRobbie, H., Bullen, C., Hajek, P., Begh, R., ... & Hartmann-Boyce, J. (2024). Electronic cigarettes for smoking cessation. *Cochrane Database of Systematic Reviews*.

Medicinsk vetenskap (2024:2) På djupet: Nya nikotinprodukter. Karolinska institutet.

SBU. Samband mellan snus, e-cigaretter och tobaksrökning: en systematisk översikt. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

(SBU); 2020. SBU Bereder 312. [accessed date]. Available from:
<https://www.sbu.se/312>

SFS 2000:1225 (2000). *Lag om straff för smuggling*. Svensk författningssamling. Stockholm. Finansdepartementet.

Skr. 2021/22:213. En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025.

Skatteverket (2021). *Nyheter för tobaksskatten från och med den 1 augusti 2021*. Elektronisk källa hämtad 2021-12-06 från: <https://www.skatteverket.se/foretag/skatterochavdrag/punktskatter/nyheterinompunktskatter/2021/nyheterinompunktskatter/nyheterfortobaksskattenfranochmed-den1augusti2021.5.3016b5d91791bf546791651.html>

Snusjournalen (2024) *Snusrapporten 2024*.

Snusjournalen (2023) *Snusrapporten 2023*.

Snusjournalen (2021) *Snusrapporten 2021*.

SOU 2024:23. En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas. Betänkande av Utredningen om lustgas och vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet. Stockholm 2024

Sundin E, (red.) (2022). Användning och beroendeproblem av alkohol, narkotika och tobak – *en studie med fokus 2021 i Sverige*. Rapport 209. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Stockholm.

Swedish Match (2021). *Årsredovisning 2021*. Elektronisk källa hämtad 2022-11-28 från: [2021 swedishmatchannualreport interactive en.pdf](#)

Thor S. (red.) (2023) CAN:s nationella skolundersökning 2023. Rapport 223. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN.

Trolldal B & Åström V (2021). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2001–2020*. Rapport 202. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Trolldal B (2023). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2001–2022*. Rapport 221. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Vyas, N., Bennett, A., Hamel, C., Beck, A., Thuku, M., Hersi, M., ... & Stevens, A. (2024). Effectiveness of e-cigarettes as a stop smoking intervention in adults: a systematic review. *Systematic Reviews*, 13(1), 168.)

Zetterqvist M (2023). *Tobaks- och nikotinitvecklingen i Sverige 2023*. Rapport 220. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Stockholm.

Zetterqvist M (2024). *Självrapporterade rök och snusvanor 2003–2023*. Rapport 226. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Stockholm.

Zetterqvist M & Ramstedt M (2021). *Tobaksvanor i Sverige 2003–2020*. Rapport 206. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Stockholm.

Bilaga I: Tabellbilaga

Tabell 1. Konsumtion av cigaretter per invånare 15 år och äldre. 2003–2023

Tabell 2. Registrerad försäljning av e-vätskor i liter totalt och i ml per invånare 15 år och äldre. 2021–2023

Tabell 3. Konsumtion av snus i antal kg per invånare 15 år och äldre. 2003–2023

Tabell 4. Konsumtion av snus i antal dosor per invånare 15 år och äldre. 2003–2023

Tabell 5. Registrerad försäljning av vitt snus, tobakssnus och totalt i antal kg per invånare 15 år och äldre. 2021–2023

Tabell 6. Registrerad försäljning av vitt snus, tobakssnus och totalt i antal dosor per invånare 15 år och äldre. 2021–2023

Tabell 7. Andelen som tagit in cigaretter och snus i samband med utlandsresor samt har köpt smuggelcigaretter under de senaste 30 dagarna i befolkningen 17–84 år. 2003–2023

Tabell I. Konsumtion av cigaretter per invånare 15 år och äldre. 2003–2023.

	Totalt	Registrerad försäljning	Minus Norge	Resandeförsel	Smuggling	Oregistrerade, totalt	Andel registrerade (%)
2003	1062	979	930	92	40	132	88
2004	1008	936	856	115	37	152	85
2005	1005	937	876	86	43	129	87
2006	990	937	873	78	40	117	88
2007	904	842	795	73	36	110	88
2008	838	787	736	73	29	102	88
2009	836	810	763	48	26	73	91
2010	799	795	732	46	22	67	92
2011	816	822	768	33	15	48	94
2012	736	743	689	35	12	47	94
2013	708	677	640	55	13	68	90
2014	768	745	708	48	11	59	92
2015	703	694	662	30	11	41	94
2016	699	690	658	34	7	41	94
2017	679	648	616	53	9	62	91
2018	656	629	619	31	5	36	94
2019A	642	630	596	33	12	46	93
2019B	649	630	596	35	17	52	92
2020	623	587	580	23	20	43	93
2021	577	556	548	16	12	29	95
2022	609	610	588	14	7	22	96
2023	451	452	436	12	3	15	97

Källor: Beräkningskonventioner (2007–2023), CAN:s Monitormätningar.

Tabell 2. Registrerad försäljning av e-vätskor i liter totalt och i ml per invånare 15 år och äldre. 2021–2023.

	Registrerad försäljning e-vätska i liter	Registrerad försäljning e-vätska (ml)
2021	4000	0,5
2022	14 000	1,6
2023	26 000	37

Tabell 3. Konsumtion av snus i antal kg per invånare 15 år och äldre. 2003–2023.

	Totalt	Registrerad försäljning	Registrerade exklusive Norge	Resandeförsel	Andel registrerade (%)
2003	0,92	0,94	0,92	.	.
2004	0,93	0,94	0,93	.	.
2005	0,90	0,93	0,90	.	.
2006	0,99	1,01	0,99	.	.
2007	0,80	0,81	0,79	0,02	98
2008	0,72	0,70	0,69	0,03	95
2009	0,75	0,74	0,72	0,03	96
2010	0,75	0,74	0,71	0,03	95
2011	0,77	0,77	0,75	0,02	97
2012	0,81	0,81	0,78	0,02	97
2013	0,74	0,75	0,73	0,02	98
2014	0,76	0,78	0,74	0,02	98
2015	0,76	0,78	0,75	0,02	98
2016	0,80	0,82	0,78	0,02	98
2017	0,77	0,79	0,75	0,02	98
2018	0,79	0,82	0,77	0,02	98
2019A	0,86	0,90	0,85	0,01	99
2019B	0,86	0,90	0,85	0,01	99
2020	0,85	0,86	0,85	0,01	99
2021	0,87	0,87	0,86	0,02	98
2022	0,86	0,88	0,85	0,01	98
2023	0,78	0,78	0,75	0,03	96

Källor: Beräkningskonventioner (2007–2024), CAN:s Monitormätningar, Folkhelseinstituttet, 2023

Tabell 4. Konsumtion av snus i antal dosor per invånare 15 år och äldre. 2003–2023.

	Totalt	Registrerad försäljning	Registrerade exklusive Norge	Resandeförsel	Andel registrerade (%)
2003	28,7	29,0	28,5	.	.
2004	29,4	29,8	29,2	.	.
2005	29,3	29,8	29,1	.	.
2006	32,7	33,3	32,4	.	.
2007	27,0	27,1	26,5	0,5	98
2008	24,8	24,3	23,7	1,2	95
2009	26,4	26,1	25,4	0,9	96
2010	27,1	26,7	25,9	1,2	95
2011	28,7	28,9	27,9	0,8	97
2012	30,9	31,2	30,1	0,8	97
2013	29,4	29,8	28,7	0,7	98
2014	31,1	31,7	30,4	0,7	98
2015	32,2	32,9	31,5	0,7	98
2016	35,0	36,0	34,3	0,7	98
2017	34,9	35,8	34,1	0,8	98
2018	37,4	38,6	36,6	0,7	98
2019	42,6	44,9	42,2	0,4	99
2019B	43,1	44,9	42,5	0,6	99
2020	44,2	44,4	43,9	0,4	99
2021	47,1	46,9	46,2	0,9	98
2022	47,2	48,2	46,5	0,7	98
2023	43,2	43,1	41,6	1,6	96

Källor: Beräkningskonventioner (2007–2024), CAN:s Monitormätningar, Folkhelseinstituttet, 2023

Tabell 5. Registrerad försäljning av vitt snus, tobakssnus och totalt i antal kg per invånare 15 år och äldre. 2003–2023.

	Registrerad försäljning vitt snus	Registrerad försäljning tobakssnus	Registrerad försäljning snus totalt	Andel vitt snus(%)
2021	0,11	0,5	0,98	11
2022	0,19	1,6	1,07	18
2023	0,25	37	1,03	25

Tabell 6. Registrerad försäljning av vitt snus, tobakssnus och totalt i antal dosor per invånare 15 år och äldre. 2003–2023.

	Registrerad försäljning vitt snus	Registrerad försäljning tobakssnus	Registrerad försäljning snus totalt	Andel vitt snus (%)
2021	9	47	56	16
2022	16	47	63	25
2023	21	43	64	33

Tabell 7. Andelen som tagit in cigaretter och snus i samband med utlandsresor samt har köpt smuggelcigaretter under de senaste 30 dagarna i befolkningen 17–84 år. 2003–2023.

	Tagit in cigaretter (%)	Tagit in snus (%)	Köpt smuggelcigaretter (%)
2003	2,2	.	0,6
2004	2,0	.	0,6
2005	1,9	.	0,5
2006	1,7	.	0,4
2007	1,6	0,3	0,4
2008	1,6	0,3	0,5
2009	1,0	0,3	0,4
2010	1,0	0,3	0,3
2011	1,0	0,2	0,2
2012	1,1	0,3	0,2
2013	0,9	0,2	0,3
2014	0,9	0,3	0,1
2015	0,7	0,4	0,1
2016	0,7	0,3	0,1
2017	0,7	0,3	0,2
2018	0,7	0,3	0,2
2019	0,6	0,3	0,2
2019B	0,7	0,4	0,2
2020	0,5	0,2	0,2
2021	0,2	0,3	0,1
2022	0,5	0,4	0,1
2022	0,5	0,6	0,2

Källor: CAN:s Monitormätningar. a) Övre åldersgräns 80 år t.o.m. 2013.

Bilaga 2. Material och metod

Registrerad försäljning av cigaretter och snus

Den registrerade försäljningen av cigaretter och snus beräknas utifrån beskattad försäljning i butiker och kiosker. Mer specifikt är det Skatteverkets data om punktskatteintäkter från cigaretter och tobakssnus som ligger till grund för skattningar av försäljningens omfattning vilka publiceras årligen i Finansdepartementets beräkningskonventioner (senaste Finansdepartementet, 2024).

Uppgifterna om registrerad cigarettförsäljning anges i antal cigaretter som beräknas genom att dividera Skatteverkets årliga nettoskatteintäkter för cigaretter med punktskatten per cigarett. Motsvarande uppgifter om snus anges i kilo eftersom skatten på snus är baserad på vikt. Dessa uppgifter omvandlas även till antal dosor utifrån antaganden om hur mycket en snusdosa väger i genomsnitt (se mer nedan).

I beräkningskonventionen ingår sedan 2021 uppgifter om registrerad försäljning av vitt snus i antal kilo för 2021 och 2022. Skattningarna finns under rubriken ”andra nikotinhaltiga produkter”, som enligt uppgift från Finansdepartementet i princip endast innehåller vitt snus. I Beräkningskonventionen ingår sedan 2021 också en skattning av mängden sålda volymer av e-vätskor (vätskor till elektroniska cigaretter) i antal liter. Utifrån antaganden om att hur stora mängder e-vätska som ingår i en e-cigarett kan man göra en grov skattning av hur många e-cigarett detta utgör.

Den norska gränshandeln med tobak i Sverige

En begränsning med denna statistik är att den inkluderar cigaretter och snus som köps av norrmän i Sverige på grund av att tobak är betydligt billigare i Sverige än i Norge. Detta har hanterats lite olika i de rapporter som publicerats inom ramen för Monitormätningen sedan 2003. Från att inte alls ha beaktats i de tidigare rapporterna skattades mängden för första gången 2016 (och exkluderades från registrerad försäljning i Sverige) med hjälp av norska studier om hur stora mängder norrmän köpte i Sverige. Ett undantag gjordes i förra årets rapport (Ramstedt, 2022) mot bakgrund av en ny studie på alkoholområdet (Trolldal & Åström, 2021). I denna framkom det att mängden alkohol som svenskar konsumerar utomlands (och alltså inte ingår i statistiken) i stort motsvaras av vad utländska resenärer inklusive norrmän köper i Sverige. Eftersom det inte fanns anledning att tro att det var någon större skillnad för cigaretter, gjordes därför ingen exkludering av norrmännens cigarettköp i Sverige från den

registrerade försäljningen i de skattningar som rapporterades i den rapporten (Ramstedt, 2022).

Detta beslut visade sig dock vara problematiskt när statistiken över 2022 års försäljning av cigaretter i Sverige publicerades. I jämförelse med 2021 ökade nämligen försäljningen kraftigt (+10%), vilket med all sannolikhet berodde på en ökad gränshandel med Norge i samband med att restriktionerna efter pandemin togs bort 2022. Detta bekräftades också av en norsk tobaksundersökning som visade en kraftig ökning av norrmännens köp av cigaretter i Sverige under 2022. År 2021 uppgav 3 procent av de som röker i Norge att den senast rökta cigaretten var köpt i Sverige mot 18 procent 2022. Slutsatsen var därför att det var nödvändigt att försöka beräkna och exkludera norrmännens köp av cigaretter i Sverige eftersom de påverkade statistiken så tydligt.

En ny metod används från och med den rapport som publicerades 2023 (Ramstedt, 2023). Metodiken för att skatta norrmännens köp av cigaretter i Sverige utgår från en välgjord undersökning av norrmännens köp av alkohol i Sverige (Guttormsson, 2023), som skattar hur stor andel av alkoholförsäljningen på Systembolaget som har köpts av norrmän under åren 2016–2023. Dessa andelar antas gälla även för norrmännens köp av cigaretter för dessa år. För åren mellan 2003 och 2015 används årliga förändringar för norrmännens köp av cigaretter i Sverige utifrån skattningar av norska Folkehelseinstituttet som CAN fått ta del av.

Motsvarande korrigeringar görs även vad gäller norrmännens köp av snus i Sverige under antagandet att andelen av snusförsäljningen i Sverige som köps av norrmän också motsvarar den som gäller för alkohol. En skillnad är att för perioden före 2016 skattas norrmännens köp av snus i Sverige utifrån uppgifter om förändringar i andelen snusare i Norge (Folkhelseinstituttet, 2023). Eftersom användning av snus har ökat i Norge har vi skattat att 1,7 procent av snusförsäljningen i Sverige köptes av norrmän 2003 och att den sedan ökat kontinuerligt till 4,6 procent 2016.

Omvandling av snus i kilo till antal dosor

De registrerade uppgifterna om snusförsäljningen redovisas i antal kilo (eftersom snusskatten baseras på vikt). För att slå samman den registrerade försäljningen med självrapporterade uppgifter om köp av oregistrerat snus har vi därför även skattat den registrerade försäljningen i termer av antal dosor. Detta är också nödvändigt för att kunna jämföra med självrapporterade mängder snus och på så sätt skatta underrapporteringen i självrapporterade data.

Det finns inga officiella uppgifter om hur mycket en dosa tobakssnus väger i genomsnitt men vikten skiljer sig mellan lössnus och portionssnus. Det gör att förändringar i marknadsandelar för respektive sort påverkar den genomsnittliga vikten per dosa. Utifrån uppgifter från Swedish Match (Swedish Match, 2021) i kombination med uppgifter redovisade i Snusrapporterna 2021, 2023 och 2024 (Snusjournalen, 2021, 2023, 2024) antar vi att portionssnusets andel ökat från 51 procent 2003 till cirka 96 procent 2023. Vi bedömer också att den genom-

snittliga vikten för en dosa portionssnus har sjunkit under senare år i och med framväxten av nya mindre storlekar på portionssnuset som väger mindre, så kallade mini, slim och superslim portioner. Exakt hur detta har påverkat genomsnittsvikten för en dosa portionssnus är oklart. I denna rapport har vi antagit en succesiv minskning från 22,9 till 17 gram mellan 2003 och 2023. När man tar hänsyn till att en dosa lössnus väger cirka 42 gram och att andelen dosor med lössnus minskat från 49 till 4 procent mellan 2003 och 2023 innebär detta att genomsnittsvikten för en dosa tobakssnus sjunkit från 32 till 18 gram under denna period. När det gäller vitt snus har vikten baserats på ett genomsnitt för de 10 mest sålda märkena på Snusbolaget.se. Vikten varierar mellan 8 och 17 gram och genomsnittet är skattat till 12 gram.

Oregistrerade delmängder cigaretter

Resandeförsel och smuggling

Det är viktigt att skilja på cigaretter som förs in i landet i samband med resor, så kallad resandeförsel, och cigaretter som smugglas in i landet i syfte att säljas vidare. Den avgörande skillnaden är om införseln sker i kommersiellt syfte eller inte, det vill säga om den införda tobaken förs in i landet för eget bruk eller för att säljas vidare på den illegala marknaden i syfte att tjäna pengar på hanteringen (SFS 2000:1225, Lag om straff för smuggling).

I Monitormätningarna beräknas mängden resandeförda cigaretter och snus med hjälp av frågor om hur många cigaretter och snusdosor resenärer har tagit med sig vid inresor till Sverige.

De som uppger att de rest in till Sverige från utlandet under de senaste 30 dagarna får uppge hur många gånger de har rest in i landet och om de förde med sig några cigaretter/snusdosor vid den senaste inresan. Antalet cigaretter/snusdosor man tog med sig vid den senaste resan multipliceras med antalet resor man gjort under samma tidsperiod.

Anskaffningen av smugglade cigaretter mäts med frågan; ”Har du någon gång de senaste 30 dagarna, i Sverige köpt cigaretter som du tror eller vet är smuggelcigaretter? Med smuggelcigaretter menar vi cigaretter som någon fört in i Sverige i syfte att sälja vidare för att tjäna pengar på det”. Om så är fallet ställs ytterligare frågor om antalet gånger man köpt smugglade cigaretter och vilka mängder det rörde sig om den senaste gången. Det finns alltså inte någon avsikt att i den här undersökningen mäta omfattningen av personer som själva smugglat in tobak. Frågorna avser att fånga in köp av redan insmugglade cigaretter.

Införseln av cigaretter och snus är i praktiken fri till Sverige, så länge de införda mängderna är för privat bruk. För att i Monitormätningarna skilja på resandeförsel och smuggling av cigaretter behövs dock en övre gräns för hur mycket tobak som kan definieras som ”för privat bruk”. Det finns inte någon självklar sådan gräns. De av EU angivna indikativa nivåerna uppgår till 800 cigaretter, vilket är 4 limpor (Rådets direktiv 92/12/EEG). Men denna nivå kan överskridas

om införseln är för privat bruk, vilket innebär att denna nivå inte är lämplig för att skilja på resandeförsel och smuggling. På grund av detta används i stället en högre nivå på 2 000 cigaretter.

Inte heller för snus finns någon mängdbegränsning för hur mycket en person kan föra in i landet för eget bruk. Det finns dock ett maximalt ekonomiskt värde som inte får överstigas utan att tull och skatt måste betalas. Det ekonomiska gränsvärdet ligger på 5 000 kr (cirka 15–20 stockar eller omkring 200 dosor) för den som reser med kommersiell flyg- eller färjetrafik, samt på 3 500 kr för övriga resande. För beräkningarna av mängden infört snus har därför en motsvarande övre gräns satts till 200 dosor per person och resa. Ingen respondent i Monitormätningen har dock varit i närheten av att rapportera införsel av så många dosor.

Även när det gäller köp av smugglade cigaretter används i undersökningen gränser för hur många cigaretter en person kan köpa under en 30-dagarsperiod. Anledningen till detta är att det kan finnas ett eller flera grossistled i hanteringen, men frågorna i undersökningen avser endast de cigaretter som köpts för eget bruk. Dessa gränser är desamma som för resandeförseln och är max 20 resor respektive köp senaste 30 dagarna samt max 2000 cigaretter (10 limpor) per resa/köp.

Extremvärden

Det kan av olika skäl förekomma extremvärden i datamaterialet. Det kan bland annat bero på att de intervjuade personerna har uppgett felaktiga uppgifter eller på manuella felkodningar av intervjuaren. Det är av stor vikt att korrigera för dessa extremvärden, eftersom de beräknade volymerna anskaffad tobak annars kan bli missvisande. Ett exempel på detta är orimliga uppgifter om antal resor eller antal köp under de senaste 30 dagarna.

I undersökningen används därför ett tak på max 20 resor, 20 köp av smugglade cigaretter och 30 köp av registrerade cigaretter i Sverige. I praktiken har dock ytterst få korrigeringar gjorts av denna anledning. Från och med den nya metodiken med webbsvar har fler extrema värden rapporterats, troligen för att det är lättare att skriva in fel och att ingen intervjuare kan korrigera. Därför har en ny maxgräns på 6000 cigaretter införts när det gäller antalet köpta cigaretter under den senaste 30-dagarsperioden. Det motsvarar 200 cigaretter per dag eller cirka en limpa.

Uppräkning av självrapporterade oregistrerade delmängder

Täckningsgrader

Som redan nämnts kan man på goda grunder anta att svaren på intervjufrågor om köp och konsumtion av tobak i en undersökning riktad till den allmänna befolkningen inte fångar upp de verkliga köpta och konsumerade nivåerna. Denna underrapportering har två huvudsakliga orsaker. Dels att intervjupersonerna faktiskt inte kommer ihåg korrekt eller vill framstå som mer hälsosamma, dels att de som använder och köper cigaretter är överrepresenterade i bortfallet.

För att få ett mått på denna underskattning med avseende på anskaffning av cigaretter, ingår det i Monitorundersökningen frågor om de intervjuade personernas köp av cigaretter genom legala försäljningskanaler i Sverige. Frågorna avser cigaretter som sålts till ett pris som överstiger 48 kronor för ett paket. Det antas vara omöjligt för tobakshandlare att sälja cigarettpaket till lägre pris samtidigt som tobaksskatt och moms betalas fullt ut. Dessa självrapporterade uppgifter om antal köpta beskattade cigaretter räknas därefter om för att gälla hela populationen och jämförs avslutningsvis med de officiella mängderna försålda cigaretter i den av Finansdepartementet utgivna Beräkningskonventionen (Finansdepartementet, 2023). Se Trolldal & Åström (2021) för motsvarande resonemang för alkoholanskaffningen.

Den andel som de intervjuade personernas uppgivna köp av tobak, genom legala försäljningskanaler, utgör av den faktiska registrerade försäljningen brukar kallas täckningsgrad. Täckningsgraden anger i det här fallet det självrapporterade antalet köpta cigaretter i procent av de faktiska sålda mängderna enligt Beräkningskonventionen.

Idén bakom uppräkningsgraden är att den täckningsgrad som uppmätts för de självrapporterade köpen av registrerade cigaretter kan användas som utgångspunkt för att korrigera nivåerna för självrapporterade köp av oregistrerade cigaretter, det vill säga för resandeinförsel och smuggling. Utifrån täckningsgraden tas den så kallade uppräkningsfaktorn fram – alltså den faktor som de rapporterade uppgifterna kan multipliceras med för att korrigera för underrapporteringen. I tabellen nedan redovisas täckningsgraderna för varje enskilt år.

Av tabellen framgår att de självrapporterade cigaretköpen varierar från år till år under perioden 2014–2019 och att de i genomsnitt uppgick till cirka 65 procent av faktisk försäljning efter exkludering av normmäns köp i Sverige. Detta motsvarar en uppräkningsfaktor på cirka 1,6 ($1/0,65$). Denna har tillämpats i beräkningar av smugglade och resandeinförda cigaretter under 2014–2019 men även bakåt till 2003 under antagandet att underrapporteringen inte ändrats i någon avgörande omfattning. I samband med införandet av en ny metodik år 2020 (som testades 2019 – se 2019B), visade det sig att underrapporteringen minskade betydligt för köp av registrerade cigaretter. Den nya metoden innebar en möjlighet för respondenten att svara på webben och tillämpade även en ny

statistisk vikt som bland annat tog hänsyn till utbildningsbakgrund och födelse-land (läs mer om denna metodförändring i Zetterqvist & Ramstedt, 2021). Eftersom skattningarna av registrerade cigarettköp med ny metodik mellan 2019 och 2023 uppgått till i genomsnitt 85 procent av den faktiska försäljningen under dessa år korrigerades de årliga skattningarna med faktorn 1.15.

Självrapporterade köp av registrerade cigaretter (beskattade och sålda i Sverige), faktisk registrerad försäljning av cigaretter, täckningsgrad och skattad uppräkningsfaktor. Data för 2014–2023.

	Självrapporterat antal köpta cigaretter (milj.)	Antal registrerade försålda cigaretter (milj.) a)	Täckningsgrad (%)	Uppräkningsfaktor
2014	3 400	5 710	0,60	1,7
2015	3 569	5 383	0,66	1,5
2016	3 103	5 417	0,57	1,7
2017	3 050	5 130	0,59	1,7
2018	3 471	5 206	0,67	1,5
2019A	3 014	5 065	0,60	1,7
2019B	4 808	5 065	0,95	1,1
2020	4 255	4 951	0,86	1,2
2021	4 174	4 722	0,89	1,1
2022	3 681	5 110	0,72	1,4
2023	3 375	3 824	0,88	1,1

a) Källa: Beräkningskonventionen (2019,2020,2021,2022,2023,2024). Exklusive skattad försäljning till norrmän.

Då frågor om anskaffning av registrerat snus saknas i Monitormätningarna var det inte möjligt att beräkna motsvarande uppräkningsfaktor för snus. I den del av undersökningen som handlar om respondenternas egen användning av snus får de respondenter som svarat att de snusar frågan om hur många snusdosor de i genomsnitt förbrukar i veckan. Utifrån den mängd som snusarna uppgett att de använt, framkommer att den självrapporterade snusförbrukningen har en betydligt högre täckningsgrad (75–85 procent, se tabell 6 i bilaga 2) än den självrapporterade cigarettförbrukningen (cirka 40–55 procent, se tabell 5 i bilaga 2.). Bedömningen är därför att en uppräkningsfaktor av självrapporterade köp av registrerat snus inte är lika motiverad.

C.A.N

CAN – Nationellt kompetenscentrum inom ANDTS (alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel). Vårt fokus är undersökningar, forskning och kommunikation. Vi genomför även lokala och regionala undersökningar och kartläggningar på uppdrag av kommuner och län.

CAN är en unik aktör med en fot i civilsamhället och en i det offentliga. Styrelsen utses till hälften av regeringen och till hälften av de cirka 50 medlemsorganisationerna vid årsmötet. CAN står för Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Läs mer om oss på www.can.se

